

E. FELLER, -Z-. Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti

na Markovićevoj trgu 1 (1826), u Vlaškoj 40 (1826–29), u Tuškancu 100 (1826–29, srušena), u Opatičkoj 23 (1826–29), trijem i ulični portal u Demetrovoj 7, kuća u Demetrovoj 9 (1832–33), prizemnica na Ilirskome trgu 6 (1834). Felbinger je izvodio i gradnje za koje nije utvrđeno njegovo autorstvo: u Radićevoj 32 (1815), Opatičkoj 18 (1838), Ilici 44 (1844) u Zagrebu.

F. je najplodniji zagrebački graditelj prve pol. XIX. st.; gotovo pola stoljeća gradio je u duhu klasicizma prilagođena malomu gradu, pa je klasicizam u Zagrebu vezan pretežno uz njegovo ime.

LIT.: A. Schneider, Bartolomej Felbinger, HR, 1929, 9. — G. Jurišić, Bartol Felbinger i gradnja dvorca Januševca, Peristil, 1954. — D. Jurman-Karaman, Zagreb u klasicističkom dekoru, Iz starog i novog Zagreba, II, Zagreb 1960. — L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971. — Đ. Cvitanović, Bartol Felbinger i mogućnosti njegova utjecaja na postbaroknu sakralnu arhitekturu Banije, Radovi Arhiva JAZU, 1973, 2. — L. Dobronić, Felbingerovi planovi u Historijskom arhivu u Zagrebu, ČIP, 1983, 336. — L. D.

FELETAR, Dragutin, geograf i kulturni povjesničar (Veliki Otok kraj Koprivnice, 10. VII. 1941). Diplomirao geografiju na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu gdje djeluje kao profesor industrijske geografije. Djeluje na popularizaciji kult. baštine.

A. D. FERNKORN, Sv. Juraj ubija zmaja. Zagreb

BIBL.: Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske (s T. Đurićem), Čakovec 1971, Varaždin 1981; Stare građevine istočne Hrvatske (s T. Đurićem), Varaždin 1983; Stari gradovi, dvorci i crkve sjeverozapadne Hrvatske (s T. Đurićem), Koprivnica 1992. — R.

FELLER, Eugen, slikar (Split, 26. I. 1942). Samouk. Izlaže od 1959. Jedan od najradikalnijih predstavnika informela u suvremenom hrv. slikarstvu. Radio slike reljefnih površina i monokromnih struktura (*Malampija*, 1961). Od 1969. živi u Italiji. U novijem razdoblju blizak minimalizmu i primarnoj apstrakciji (*Tri žute crte*, 1981). Samostalno izlagao u Splitu (1964), Beogradu (1963, 1974) i Zagrebu (1962, 1965, 1980). Bavi se crtežom i grafikom.

LIT.: Ž. Košćević, Malampije Eugena Feller, Telegram, 19. I. 1962. — J. Denegri, Informel 1956–1962 (katalog), Zagreb 1977. — Isti, Eugen Feller (katalog), Zagreb 1980. — Ž. Kć.

FELLNER I HELMER, arhitektonski atelje koji je djelovao 1873–1912. u Beču. Osnovali su ga austr. arhitekti *Ferdinand Fellner* (Beč, 19. IV. 1847–22. II. 1916) i *Herman Helmer* (Harburg, Bavarska, 13. VII. 1849–Beč, 2. IV. 1919). Fellner i Helmer bave se projektiranjem reprezentativnih kazališta, koncertnih dvorana palača i dvoraca, u oblicima pov. stilova visoke renesanse, baroka i rokoka. Projekti su im izvedeni u gradovima sr. i ist. Europe (Augsburg, Berlin, Beč, Brno, Bratislava, Budimpešta, Graz, Hamburg, Iași, Karlovy Vary, Odessa, Prag, Salzburg, Sofija, Zürich). Po njihovim su projektima izvedeni kazalište »Ivan Zajc« u Rijeci te Hrvatsko narodno kazalište (1894–95, prvi projekt 1881), Umjetnički paviljon (1897, preseljen nakon izložbe u Budimpešti), zgrada Eskomptne banke u Ilici 3 (1898) i rekonstrukcija barokne palače i kule u Visokoj ul. 22 (1902), sve u Zagrebu. Helmer je samostalno projektirao kazalište i koncertnu dvoranu u Varaždinu (1870–73).

LIT.: H. Ch. Hoffmann, Die Theaterbauten von Fellner und Helmer, München 1966. — N. Kraus, Projekti za zgradu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu, ČIP, 1967, 170. — Đ. Cvitanović, Arhitektura monumentalnog historizma u urbanizmu Zagreba, ŽU, 1978, 26–27. — T. Pl.

FERABOSCO, Pietro, tal. graditelj i slikar (Laino kraj Coma, 1512. ili 1513–?). Od 1551. radi kao dvorski slikar za cara Ferdinanda I. u Beču, potom u Pragu na gradnji dvora i palače Belvedere, te u Ugarskoj kao ratni slikar. Od 1556. sve je više angažiran kao carski graditelj na podizanju graničnih utvrda i tvrđava (Požun, Győr, Gorica). God. 1581–82. sudjeluje u gradnji bečkog Hofburga. Bio je član granične građevinske komisije; značajan je njegov udio u gradnji i popravcima mnogih naših graničnih utvrda (Koprivnica, Virovitica, Karlovac).

LIT.: R. Kohlbaach, Steirische Baumeister tausendundein Werkmann, Graz 1961. — J. Balogh, Italienische Pläne und ungarische Bauten der Spätrenaissance, Acta technica ASH, (Budapest), 1974, 77. — M. Kru.

FERIČANCI, selo Z od Našica. Usred mjesta jednobrodna župna crkva Sv. Duha s klasicističkim obilježjima (1801–03, donator I. K. Mihalović). Crkva posjeduje rokoko monstrancu i rokoko kalež iz 1742, urešen sličicama u emajlu. Ispred crkve je rustični kip Sv. Florijana (1869).

FERNKORN, Anton Dominik, austr. kipar i ljevač (Erfurt, 17. III. 1813–Beč, 15. XI. 1878). Polazio je Obrtnu školu u Erfurtu. U Münchenu je 1835–39. gdje radi u ljevaonici J. B. Stiglmaiera te, uz studij antike na Akademiji za likovne umjetnosti, u ateljeu L. Schwanthalera. U Beč dolazi 1840, gdje počinje raditi u ateljeu s kiparom J. Preleuchnerom. God. 1848. izrađuje modele u tvornici terakote V. Brausewettera u Wagramu. Izrađuje kompoziciju »Sv. Juraj ubija zmaja« (1853) za ukras zdenca u palači Montenuovo u Beču, inspiriran kasnobaroknom konjaničkom figurom Sv. Martina G. R. Donnera u Bratislavi. Drugi cinčani odljev, nagrađen na svj. izložbi u Parizu 1855, kupio je 1866. nadbiskup J. Haulik i dao ga kao slobodnostojeći spomenik postaviti 1867. u perivoju Maksimira (danas na Trgu maršala Tita). God. 1856. uređuje ljevaonicu koja s vrsnim kiparima, modelarima i cizelerima kao »K. k. Kunst-Erzgiesserei« stječe veliki ugled. F. je izrađivao arhitekturnu, javnu ukrasnu i portretnu plastiku, plakete i medalje. Radio je u različitim materijalima, no najviše u bronci te su najznačajnija njegova djela postavljena u Beču 1860–65. brončane figure za zdenac (»Donauweibchenbrunnen«) u bankovno-burzovnoj palači H. Ferstela i konjanički spomenici nadvojvodi Karlu i princu Eugenu Savojskomu u kojima je izrazio stil i duh novoga renesansno-baroknoga Beča. Za grad Zagreb završio je 1865. cinčani kip Majke Božje bezgrešnog začeća, predviđen za Trg Sv. Marka; postavljen je 1880–82. na stup ispred katedrale (prema nacrtu F. Schmidta) koji je H. Bollé uklopio u zdenac s četiri alegorijska kipa anđela, također iz bečke ljevaonice. Spomenik banu Jelačiću započeo je raditi 1861 (svečano otkriven 1866, demontiran 1947,

ponovno postavljen 1990). Za razliku od dinamičnih bečkih spomenika, Jelačićev konjanički lik, tehnički besprijeckorno izveden, ostao je u okvirima realističkoga oblikovanja u smirenomu klasičnom tretmanu. Modeli za spomenik i poprsja bana Jelačića nalaze se u Zagrebu u Modernoj galeriji, Hrvatskomu povijesnom muzeju te Muzeju za umjetnost i obrt, koji također posjeduje konjaničke statuete nadvojvode Karla i princa Eugena. Za maršala Lavalu Nugenta izveo je baziliske u njegovu dvorcu Bosiljevu (1850–1851), a odljevi su postavljeni ispred Mauzoleja na Trsatu (1863–1864). F. je izradio i biste L. Nugenta i supruge G. Riario-Sforza, od kojih Nugentove posjeduje Pomorski i povijesni muzej u Rijeci i Arheološki u Zagrebu.

LIT.: L. Hevesi, *Oesterreichische Kunst 1848–1900*, Leipzig 1903. — B. M. Wilkinger, Anton Ritter von Fernkorn, Wien 1948. — I. Bach, Fernkornova djela iz Hrvatske i Slovenije, *Vijesti MK*, 1959, 2. — D. Keckemet, Javni spomenici u Hrvatskoj do drugog svjetskog rata, *ŽU*, 1966, 2. — Anton Dominik Fernkorn, Spomenik banu Jelačiću, katalog izložbe MUO i Glptoteke, Zagreb 1990. — I. Žic, Laval Nugent — posljednji Frankopan gospodar Trsata, *Rijeka* 1992. — O. Maruševski, Maksimir spomenik kulture, Zagreb 1993. O. Ma.

FERRI, Francesco, zlatar (druga pol. XVII. i poč. XVIII. st.). Podrijetlom Venecijanac, dolazi iz Korčule u Dubrovnik 1678. God. 1694. povjereno mu je restauriranje oštećene glave Sv. Vlaha na moćniku za koji je izradio pločice s cvijećem i lišćem i na njih postavio biz. medaljone od emajla. Njegov potpis i datacija nalazi se ispod medaljona Sv. Ivana Krstitelja te na relikvijaru lijeve ruke Sv. Vlaha iz 1712.

LIT.: I. Lentić, Dubrovački zlatari 1600–1900, Zagreb 1984.

I. Le.

FERRI, Simeone, tal. slikar (XVI. st.), rodом iz Firence. Djeluje deset godina u Dubrovniku, gdje se 1568. obvezuje naslikati svetačke likove za oltar privatne kapele u franjevačkoj crkvi. God. 1574. obvezuje se Mihi Pracatu da će izraditi vratnice sa slikom *Rođenja Majke Božje* i *Navještenja* na gl. oltaru crkve Gospe od Šunja na otoku Lopudu i da će popraviti oltarnu sliku. Kao predstojnik slikarske bratovštine spominje se 1576. a sljedeće godine nastanjuje se u Veneciji gdje 1578. izrađuje dva oltara za ženski samostan Sv. Marka u Dubrovniku.

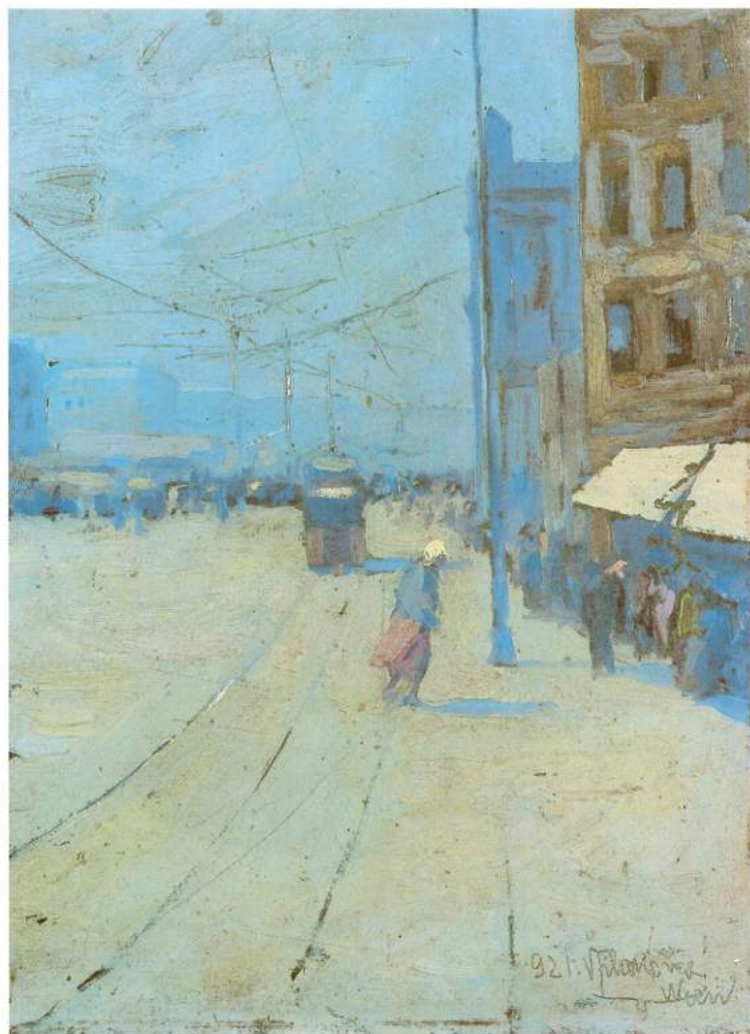
LIT.: V. Đurić, Dubrovačka slikarska škola, Beograd 1964, str. 103, 185, 230, 231, 232, 234. — I. Fisković, Kiparstvo, u katalogu: Zlatno doba Dubrovnika, Zagreb, 1987. N. B. B.

FERTILIO YAKSIĆ, Yasna, slikarica (Antofagasta, Čile, 18. XII. 1954). God. 1980. diplomirala na Universidad del Norte u Antofagasti. Glavna je odlika njezina slikarstva bujni kolorizam bez međutonova i prelaza te razigrani crtež. Slika čudnovate ptice, cvijeće i motive zagrljaja. Izlagala u Zagrebu 1984, 1986. i Santiagu 1988.

LIT.: T. Marović, Yasna Fertilio Yaksić (katalog), Zagreb 1986.

FIBULA, metalna igla zapinjača kojom se pričvršćuju i povezuju pojedini dijelovi odjeće. F. je u različitim razdobljima (otprilike ← XIV–VIII. st.) poprimala karakteristične oblike, tako da se prema njima mogu datirati pojedini nalazi. Iz oblika jednostavne igle razvio se prvotni oblik jednolične fibule u formi gudala (*Peschiera-fibula*). Iz toga tipa fibule proizašli su u brončano i željezno doba novi oblici; kod njih se sve više ističe karakter nakita i sve se bogatije ornamentiraju luk i nožica (*Certosa-fibula*, zatim f. lučna, zmijolika, u obliku harfe itd.). Iz jednostavne dvočlane fibule razvili

FIBULA, lijevo: iz Iloka, V. st.; desno: iz Gajine pećine kraj Drežnika, kasno brončano doba. Zagreb, Arheološki muzej

V. FILAKOVAC, *Ulica u Beču*. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti

su se i kompliciraniji oblici (naočalasta, pločasta, spiralna f.). — Među fibulama s područja Hrvatske ima zanimljivih ilirsko-keltskih primjeraka s jantarnim uresom. U ml. željezno doba razvili su se, uz jednostavne oblike fibula ranog, srednjeg i kasnog latenskog razdoblja, i osobiti oblici fibula u obliku maska i životinjskih glava. Te su fibule često urešene koraljem ili emajlom. Za rim. epohe pojavljuje se niz različitih oblika, proizašlih uglavnom iz latenskih fibula (Aucissa, koljenasta, legijska f., f. u obliku luka za strelice); kod njih se, mjesto konstrukcije na pero, pojavljuje pretežno uređaj na zaponac. Novi su oblici pločasta f. i f. u obliku životinja. To su prethodnici kasnijih broševa. U ranom sr. vijeku fibule se često ukrašuju dragim ili poludragim kamenjem, staklenim zrnjem ili dekoracijom u niello-tehnici. F. se, kao upotrebnii predmet i nakit, u modificiranim oblicima i varijantama održala sve do danas. M. Šr.

FILAKOVAC, Ljerka, slikarica (Osijek, 2. V. 1928). Završila Obrtnu školu u Zagrebu 1948; Akademiju 1951. Prvi put izlagala 1939. u Beogradu (sa sestrom i braćom, uz samostalnu izložbu oca Vladimira). Slika pejzaže i portrete (*Portret oca; Gustav Krklec*), neke u duhu impresionizma, druge pak bliske ekspresionizmu. Samostalne izložbe priredila u Zagrebu (1954, 1957, 1970, 1975, 1976, 1979, 1987, 1988), Rijeci (1955), Osijeku (1956, s ocem Vladimirom), Beogradu (1960), Vukovaru (1976), Iloku (1978) i Trogiru (1989).

LIT.: J. Baldani, Ljerka Filakovac — crteži (katalog), Zagreb 1988.

K. Ma.

FILAKOVAC, Vladimir, slikar (Slavonski Brod, 9. III. 1892 — Zagreb, 22. XI. 1972). Studirao na Akademiji u Budimpešti (1911–16). God. 1916–18. je vojni slikar, a 1920–23. boravi u Beču. Potom živi u Osijeku, pa u Beogradu, gdje je (1940/41) profesor na Akademiji likovnih umjetnosti. God. 1941. dolazi u Zagreb; od 1948. predaje na zagrebačkoj Akademiji.

F. je prvi puta izlagao 1912. u Budimpešti. U svojim slikarskim počecima nastavlja tradiciju Münchenskoga kruga hrv. slikara; suzdržanom i tamnom paletom slika portrete, mrtve prirode i krajolike (*Dama u crnom, Dječak s violinom, Autoportret, Pod mostom*). Poslije se paleta rasvjetljava